

Aktiv försvarsvilja

Om frivilliga försvarsorganisationer och motivation i det svenska totalförsvaret

Joakim Berndtsson & Alexandra M. Friede

Studie för Myndigheten för psykologiskt försvar (MPF)

Nr. MPF/2024:536

November 2025

Innehållsförteckning

Förord	3
Sammanfattning	4
Introduktion.....	5
Syfte, frågeställningar och kunskapsbidrag.....	6
Bakgrund och forskningsläge	7
Disposition	10
Metod och material	11
Resultat och analys.....	14
Slutsatser och rekommendationer.....	19
Referenser	21
Bilaga 1: Förteckning över frivilliga försvarsorganisationer i Sverige.....	25
Medverkande forskare.....	26

Förord

Rapporten är resultatet av en studie genomförd på uppdrag av Myndigheten för psykologiskt försvar (MPF). Vi vill rikta vårt tack till forskningssamordnare Johan Österberg vid MPF för värdefulla diskussioner under arbetets gång. Vi vill även tacka Stiftelsen IMIT för administrativt stöd samt Centrum för studier av militär och samhälle (CSMS) för forskningssamverkan och för att ha erbjudit forum för konstruktiva och kreativa diskussioner. Tack också till Tony Blomqvist Mickelsson, Martin Westin och Peter Tillberg för konstruktiva synpunkter. Slutligen vill vi tacka alla frivilliga försvarsorganisationer som bidragit med sin tid, svarat på enkäten, inkommit med frågor och förtydliganden samt lämnat förslag. Dessa organisationer spelar en central roll, och det är tydligt att mer kunskap behövs för att förstå deras betydelse för det svenska totalförsvaret och i relation till aktiv försvarsvilja. Att stärka denna vilja är inte enbart en fråga om beredskap, utan också om samhällets motståndskraft och sammanhållning.

Göteborg och Hamburg
28 november 2025

Joakim Berndtsson & Alexandra M. Friede

Sammanfattning

Rapporten bygger på en studie genomförd under perioden december 2024 till november 2025 på uppdrag av Myndigheten för psykologiskt försvar (MPF). Studien analyserar motivation till frivilligt engagemang i totalförsvaret, särskilt inom frivilliga försvarsorganisationer, FFO.

Utgångspunkten är att detta engagemang kan förstås som en *aktiv* form av försvarsvilja, där individer väljer att söka sig till organisationer som arbetar för frivilliga delar av det civila eller militära försvaret. För att förstå frågan om motiveringsgrunder använder vi oss en socialpsykologisk modell baserad på sex huvudsakliga motivationsfaktorer i det så kallade "volunteer functions inventory" (VFI). I projektet har vi genomfört en mindre enkätundersökning bland samtliga 18 frivilliga försvarsorganisationer i Sverige, samt analyserat kommunikationsmaterial från organisationernas websidor.

Studien bidrar med en förståelse av de normer och faktorer som representanter för FFO uppfattar har den största inverkan på individers motivation att engagera sig som medlemmar. Resultaten indikerar att individers vilja att bidra till organisationernas arbete och Sveriges totalförsvaret i hög grad formas av värderingsbaserade faktorer. Engagemanget handlar inte enbart om beredskap utan också om att bidra till och ta ansvar för att stärka samhällets motståndskraft, gemenskap och förmåga att hantera kriser.

De mest framträdande motiven för att delta i frivillig försvarsverksamhet är viljan att bidra till samhällets säkerhet och trygghet, att lära sig nya färdigheter, samt att känna delaktighet i en gemenskap. Motiven är ofta sammankopplade: att göra något för andra innebär också personlig utveckling och en känsla av mening. Studien visar också att Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina 2022 hade en tydlig men eventuellt kortvarig effekt på tillströmningen av medlemmar till de frivilliga försvarsorganisationerna.

Resultaten kan användas för att utforma rekommendationer till organisationer och myndigheter som arbetar med att öka engagemang och att aktivera försvarsvilja hos civilbefolkningen, samt för att utforma fortsatt kunskapsutveckling på området.

Introduktion

I ljuset av ett försämrat säkerhetsläge i vårt närområde återupptogs totalförsvarsplaneringen i Sverige i december 2015. En viktig del av arbetet med att återupprätta totalförsvaret är att stärka banden mellan befolkningen och det civila och militära försvaret. En grundläggande förutsättning för ett fungerande totalförsvaret är ett aktivt och brett stöd bland befolkningen i form av egen beredskap och deltagande, men också i termer av försvarsvilja,¹ enkelt uttryckt som viljan hos individer och grupper att engagera sig i landets civila eller militära försvar, exempelvis i händelse av allvarlig kris eller krig. Det finns en rad studier av försvarsvilja och försvarsengagemang, både i Sverige och internationellt, och detta är också något som svenska myndigheter och organisationer arbetar aktivt för att stärka.

I denna studie går vi bortom gängse mått på försvarsvilja på individ- och befolkningsnivå och fokuserar på hur vilja tar sig uttryck i handling, specifikt genom engagemang i frivilliga försvarsorganisationer (FFO). Detta engagemang förstås som individers val att i handling och frivilligt engagera sig i olika totalförsvarsrelaterade aktiviteter, utan att det nödvändigtvis pågår en kris – vad vi i denna undersökning kallar *aktiv försvarsvilja*.²

I en rapport från 2020 skriver MSB att ”de frivilliga försvarsorganisationerna har en *unik* möjlighet att bidra till försvarsviljan” och att de ”utgör en plattform för direkt engagemang i totalförsvaret.”³ Detta framgår också av förordningen som reglerar frivillig försvarsverksamhet.⁴ Målsättningen, enligt MSB, är att öka antalet utbildade frivilliga i FFO från ca 20 000 år 2025 till ca 40 000 personer år 2030. Senare utredningar har också uttryckt att frivilliga försvarsorganisationer utgör en viktig del av samhällets krisberedskap och att de också bidrar till totalförsvaret genom både utbildnings- och informationsinsatser, samt har möjlighet att bidra till ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap.⁵ Det råder således ingen tvekan om betydelsen som tillskrivs frivilliga krafter inom totalförsvaret.

Samtidigt vet vi relativt lite om vad som faktiskt motiverar personer att engagera sig specifikt i frivilliga försvarsorganisationer. I en av de få studier av dessa organisationer som finns, publicerad av Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) år 2016, konstaterar författarna att faktorer som påverkar individers engagemang och motivation omfattar bland annat att bli sedd, bekräftad och inkluderad.⁶ Andra studier av försvarsvilja berör

¹ En mer utförlig diskussion av begreppet försvarsvilja finns i avsnittet Bakgrund och forskningsläge nedan.

² Se även Malmström, J. and Berndtsson, J. (2025) ‘Constructing “Society’s Soldiers”: Identity Work, (Total) Defence Willingness and the Swedish Home Guard’, *Scandinavian Journal of Military Studies*, 8(1), p. 1–16. I denna studie används begreppet om personer som väljer engagemang i Hemvärnet.

³ MSB, (2020). *Översyn av de frivilliga försvarsorganisationernas roll i totalförsvaret: Redovisning av uppdrag i MSB:s regleringsbrev för 2020, vår kursivering.*

⁴ Förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet. 1 §.

⁵ SOU 2022:57 ”Stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap”, särskilt kapitel 9 och avsnitt 10.8; SOU 2025:6 ”Plikten kallar! En morden personalförsörjning av det civila försvaret.” Betänkande av Utredningen om det civila försvarets personalförsörjning. Se även Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB. (2018). *Frivilliga försvarsorganisationer – förstärkning för myndigheter och kommuner*. Enheten för samverkan och planering. MSB1201 - maj 2018.

⁶ Darin Mattsson, K., Lindgren, F., & Johansson, J. (2016). *Frivilligmedverkan i samhällets beredskap för kris och krig*. FOI-R--4295—SE.

sällan eller i liten utsträckning just frivilliga försvarsorganisationer.⁷ Det finns således ett tydligt behov av mer systematisk kunskap om frivilligt och aktivt försvarsengagemang och, i ett vidare perspektiv, ett behov av att öka vår förståelse för hur olika delar av civilsamhället engageras inom totalförsvaret.⁸ Denna fråga är i högsta grad aktuell även internationellt, där många länder nu överväger olika strategier för att öka delaktigheten i försvars- och säkerhetsrelaterat arbete och därmed bygga motståndskraftiga system som omfattar hela samhället (s.k. ”whole-of-society”-modeller).⁹

Syfte, frågeställningar och kunskapsbidrag

Syftet med studien är att bidra med ny kunskap om frivilliga försvarsorganisationer och deras roll i totalförsvaret, särskilt i relation till försvarsvilja och frivilligt engagemang. För att nå syftet söker vi svar på två huvudsakliga frågor:

1. Hur uppfattas individers huvudsakliga motivation till frivilligt försvarsarbete?
2. Hur arbetar frivilliga försvarsorganisationer (FFO) för att motivera personer att engagera sig för totalförsvaret i fredstid?

För att besvara dessa frågor använder vi en teoretisk modell som testats och verifierats i ett flertal studier inom exempelvis socialpsykologi. Mer specifikt undersöker vi frivilligt engagemang – ofta definierat som ihållande och pågående hjälpsamhet – utifrån ett instrument som utvecklades sedan slutet 1990-talet och som kallas Volunteer Functions Inventory (VFI). Här har man identifierat sex breda och sammanlänkade kategorier av motivation, från värderingar och normer till sociala och karriärrelaterade motiv.¹⁰ När man mätt motivation med denna modell har man funnit att motivation till frivilligt engagemang överlappar och varierar, både mellan individer och grupper, men också hos individer över tid.

I denna studie analyserar vi hur de 18 frivilliga försvarsorganisationerna arbetar för att motivera individer till engagemang, med fokus på perioden efter Rysslands invasion av Ukraina 2022. Vi samlar in och analyserar text- och bildbaserad kommunikation och rekryteringsmaterial från dessa organisationer samt från gemensamma plattformar som exempelvis frivilligförsvaret.se. Inom projektet genomförs också en enkätstudie bland FFO för att undersöka utvecklingen i antal frivilliga och hur de uppfattar de sökandes huvudsakliga motiveringar utifrån de övergripande VFI-kategorierna (se nästa avsnitt).

⁷ Se exempelvis Persson, T., & Widmalm, S. (2023). Upon entering NATO: explaining defence willingness among Swedes. *European Security*, 1-21; Jonsson, D. K., & Wedebrand, C. (2021). Svenskarnas Försvarsvilja (FOI-R—5206—SE). Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI.

⁸ Grzebalska, W. (2023). Regendering defence through a national-conservative platform? The case of Polish paramilitary organizing. *Critical Military Studies*, 9(2), 259-278.

⁹ För en studie av totalförsvaret i Europa, se Rongved, Gjermund Forfang. (Red.). *European Total Defence: Past, Present, and Future*. Routledge: Abingdon and New York.

¹⁰ Se Clary, E. G., Snyder, M., Ridge, R. D., Copeland, J., Stukas, A. A., Haugen, J., & Miene, P. (1998). Understanding and Assessing the Motivations of Volunteers: A Functional Approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(6), 1516-1530; Clary, E. G., & Snyder, M. (1999). The Motivations to Volunteer: Theoretical and Practical Considerations. *Current Directions in Psychological Science*, 8(5), 156-159.

Sammantaget bidrar studien med viktig ny kunskap om aktivt engagemang och frivilligt försvarsarbete i Sverige i en tid av ökade satsningar på både civilt och militärt försvar. Även om studiens fokus är på organisationsnivå bidrar den med förståelse för olika motivationsgrunder, samt hur dessa relaterar till det arbete som organisationerna utför för att attrahera nya medlemmar. Detta är i sin tur viktiga aspekter av hur olika delar av civilsamhället engageras i totalförsvarsarbete, hur och när försvarsvilja aktiveras, och hur relationerna mellan försvar och samhälle utvecklas. Studien identifierar frågor och områden för fortsatt forskning inom ett fält där mer systematisk kunskap behövs, exempelvis för att kartlägga motivation hos blivande eller nuvarande medlemmar av FFO. Resultaten av studien kan också användas för att utforma rekommendationer till myndigheter och organisationer som arbetar med att öka engagemang hos befolkningen.

Bakgrund och forskningsläge

FFO-systemet i Sverige

Som nämnts ovan finns i dagsläget 18 frivilliga försvarsorganisationer i Sverige. Dessa regleras via Förordning om frivillig försvarsverksamhet.¹¹ Det svenska FFO-landskapet omfattar ett mycket brett spektrum av organisationer och aktiviteter, allt från Lottakåren (SLK) till Svenska blå stjärnan (SBS), Svenska försvarsutbildningsförbundet, Frivilliga radioorganisationen (FRO), Svenska Brukshundsklubben (SBK) och Svenska Röda Korset (SRK). Enligt paraplyorganisationen Frivilliga försvarsorganisationernas samarbetskommitté (FOS) engagerar de 18 organisationerna idag totalt cirka 380 000 personer, att jämföra med så många som 550 000 i början av 1990-talet.¹² Organisationerna rekryterar och utbildar frivilliga för en lång rad uppgifter, förmågor och befattningar inom krisberedskap och totalförsvar, inte minst inom Hemvärnet. Engagemang i de frivilliga försvarsorganisationerna är i grunden frivilligt, men systemet omfattar också kontrakt mellan myndigheter inom totalförsvaret och personer inom FFO (avtalspersonal). Vidare ersätts individer för deltagande i utbildningar och insatser, vilket regleras via Förordning om förmåner till frivilliga.¹³ De som tjänstgör enligt avtal omfattas också av den allmänna tjänsteplikten vid höjd beredskap.¹⁴

Genom Försvarsmakten och MSB finansierar staten FFO via organisationsstöd och uppdragsersättning. Utöver utbildning och insatser kan organisationer också få ersättning för uppdrag inom försvarsupplysning eller rekrytering som genomförs för en myndighet. År 2024 uppgick uppdragsersättningar till FFO till sammanlagt ca. 265 miljoner kronor.¹⁵ FFO är frivilligorganisationer inom civilt och militärt försvar, men skiljer sig från andra ideella föreningar då deras verksamhet och ersättning är reglerad, vilket innebär att individer (medlemmar) och organisationer engageras under andra ekonomiska och juridiska förutsättningar än andra organiserade frivilliga krafter inom

¹¹ Förordning (1994:524).

¹² Frivilligförsvarets websida (<https://frivilligforsvaret.se/>), u.å.; SOU 2025:6, s. 148

¹³ Förordning (1994:523).

¹⁴ Lag (1994:1809) om totalförsvarspikt, 6 kap. 1 och 2 §§.

¹⁵ SOU 2025:6, s. 152.

civilsamhället.¹⁶ Hur kan engagemang i dessa organisationer då förstås i relation till begreppet försvarsvilja?

Frivilliga försvarsorganisationer och försvarsvilja

Som nämndes i introduktionen har man från svenska myndigheters sida sett FFO som en viktig del i arbetet att stärka försvarsviljan, och en möjlighet för individer till aktivt engagemang i totalförsvaret. Ur ett forskningsperspektiv har vi fortfarande begränsad kunskap om FFO och de motiv och drivkrafter som ligger bakom frivilligt försvarsengagemang. Från statligt håll har man visserligen genomfört en rad utredningar av den frivilliga försvarsverksamheten sedan 1990-talet, men dessa har ofta fokuserat på frågor om uppdrag, styrning, och ersättningsformer för de frivilliga organisationerna i totalförsvaret.¹⁷

När det gäller försvarsvilja finns en rad olika definitioner och möjliga ingångar, och begreppet har under senare år blivit centralt i politisk retorik såväl som i myndigheters arbete med att bygga samhällelig beredskap och motståndskraft. Här finns också en ökande mängd vetenskapliga studier, både i Sverige och internationellt. Forskningen om försvarsvilja har ofta tagit formen av enkätstudier där respondenterna ombetts ta ställning till hypotetiska scenarion som exempelvis:

- a) *Om det blev krig, skulle du vara villig att kämpa för ditt land?*¹⁸
- b) *Antag att Sverige utsätts för ett militärt angrepp. Tycker du att vi bör göra väpnat motstånd även om utgången för oss verkar oviss?*¹⁹
- c) *I händelse av krig i Sverige, hur troligt är det att du personligen skulle engagera dig i [det militära eller civila] försvaret?*²⁰

Studier som använt denna typ av frågor (som i några fall utformades redan på 1950-talet) visar hur vissa aspekter av försvarsviljan förändras över tid, och att förändringar ofta samvarierar med socioekonomiska faktorer, värderingar och förändringar i upplevda hot. Samtidigt ger de begränsad insikt i hur individer faktiskt skulle reagera eller agera vid allvarlig kris eller krig. Studier har också indikerat att försvarsviljan minskat i utvecklade samhällen,²¹ men senare data tyder på en "avtagande nedgång", där viljan ökar när

¹⁶ Darin Mattsson et al. 2016; SOU 2025:6.

¹⁷ Se exempelvis SOU 1992:132 "Frivillig verksamhet för totalförsvaret"; SOU 1997:70 "Totalförsvaret och frivilligorganisationerna: uppdrag, stöd och ersättning"; SOU 2008:101 "Ny inriktning av frivillig beredskapsverksamhet"; se även SOU 2022:57 "Stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap", särskilt avsnitt 9.7 och 10.8.

¹⁸ Inglehart, R. F., Puranen, B., & Welzel, C. 2015. Declining willingness to fight for one's country: The individual-level basis of the long peace. *Journal of Peace Research*, 52(4), 418–434.; Sorg, A., Wagner, W., & Onderco, M. 2025. Fighting for their country: How proximate conflict shapes citizens' attitudes. *European Journal of International Security*. E-pub ahead of print.

¹⁹ Myndigheten för psykologiskt försvar, MPF, och Attityd i Karlstad AB (2025). *Opinioner 2024*.

²⁰ Berndtsson, Joakim, Bjereld, Ulf & Ydén, Karl (2025). Mellan krig och fred? Sverige, svenskarna och försvaret. I Björn Rönnerstrand, Anders Carlander, Patrik Öhberg & Annika Bergström (Red.), *I rörelse*. SOM-institutet vid Göteborgs universitet, sid. 131-143.

²¹ Inglehart et al., 2015

människor upplever konkreta hot i närområdet.²² I närtid har Rysslands annektering av Krimhalvön 2014 och den fullskaliga invasionen av Ukraina 2022 uppenbart spelat roll för utvecklingen av försvarsviljan i landet.²³ Forskning i Sverige har visat att försvarsviljan är relativt stabil över tid, men att bland annat kön, tillit och politiska värderingar påverkar nivån.²⁴ Enligt Wedebrand och Jonsson²⁵ kan vi skilja på tre huvudsakliga typer av försvarsvilja:

1. Individuell försvarsvilja: viljan att själv delta i försvaret (jfr första och tredje scenariot ovan).
2. Kollektiv försvarsvilja: tron på att landet som helhet bör försvara sig (jfr andra scenariot ovan).
3. Stödjande försvarsvilja: positiva attityder till t.ex. höjda försvarsanslag och hemberedskap.

Detta är en användbar uppdelning som visar mångtydigheten i begreppet. I relation till dessa typer kan denna studie sägas fokusera främst på den individuella försvarsviljan. För att komplettera tidigare forskning förstår vi dock försvarsvilja här som uttryckt i handling²⁶ snarare än ett ställningstagande till ett hypotetiskt scenario (allvarlig kris eller krig) som i många fall ligger långt ifrån individers vardag och föreställningsvärld. Till de tre typerna lägger vi således en dimension till: aktiv försvarsvilja, med fokus på vad individer gör. I en tid som präglas av ”strategisk icke-fred”²⁷ där gränsen mellan krig och fred är otydlig, blir beredskap och civilt engagemang också vardagliga uppgifter. Att gå en kurs i krisberedskap, delta i en frivilligorganisations arbete med utbildning eller sprida information om totalförsvaret kan därmed ses som konkreta och aktiva uttryck för försvarsvilja och engagemang.

²² Sorg et al., 2025.

²³ I opinionsforskning talar man ofta om fenomen som ”rally round the flag” eller ”exogeneous shocks” där allvarliga händelser eller förlopp påverkar individers uppfattningar om exempelvis försvar. Se exempelvis Baum, M. A. (2002). The Constituent Foundations of the Rally-Round-the-Flag Phenomenon. *International Studies Quarterly*, 46(2), 263–298; Widmaier, W. W., Blyth, M., & Seabrooke, L. (2007). Exogenous Shocks or Endogenous Constructions? The Meanings of Wars and Crises. *International Studies Quarterly*, 51(4), 747–759.

²⁴ Se exempelvis Persson, T., & Widmalm, S. (2024). Upon entering NATO: explaining defence willingness among Swedes. *European Security*, 33(4), 1–21; Persson, T., & Widmalm, S. (2023). Upon entering NATO: explaining defence willingness among Swedes. *European Security*, 33(4), 1–21; Andersson, H. & Wedebrand, C. (2024). Försvarsvilja och gemenskap – om betydelsen av förtroende och demokrati för försvarsviljan. Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI. FOI-R--5608--SE; Sundberg, R., & Gustavsson, G. (2025). Defending the national identity: exploring the links between a multidimensional national identity concept and the willingness to defend one's country. *European Security*, 1–21.

²⁵ Wedebrand, C., & Jonsson, D. K. (2021). *Försvarsvilja i teori och praktik: Om försvarsviljan betydelse*. FOI-R--5155--SE.

²⁶ Ur kunskapsteoretiskt perspektiv kan vi göra skillnad mellan att uttrycka försvarsvilja och att praktisera den. Att påstå att man har en försvarsvilja motsvarar epistēmē – en teoretisk ståndpunkt. Om en individ går med i en frivillig försvarsorganisation övergår försvarsviljan från ett teoretiskt begrepp till praxis: den blir aktivitet, ansvarstagande och verksam i handling. Övergången från ord till praxis (handling) utgör kärnan i aktiv försvarsvilja. Se exempelvis Aristotle. (2014). *Nicomachean Ethics* (R. Crisp, Trans.). Cambridge University Press. (Original work published ca. 350 BCE).

²⁷ Ljungkvist, K. (2024). The military-strategic rationality of hybrid warfare: Everyday total defence under strategic non-peace in the case of Sweden. *European Journal of International Security*, 9(4), 533–552.

Frivilligt engagemang och motivation

För att komma närmare en förklaring till frivilligt engagemang använder vi de sex funktioner eller motivationsgrunder som utarbetats av Clary m.fl.²⁸ inom det så kallade Volunteer Functions Inventory (VFI). Nedan listar vi dessa och ger en kort förklaring till deras innebörd (engelska originalbeteckningar inom parentes):

1. Värderingar (Values): Engagemang baserat på egna värderingar, som omtanke om humanitära, altruistiska värden eller det gemensamma bästa.
2. Förståelse (Understanding): Lära sig mer om världen och utveckla sina färdigheter, kompetens
3. Sociala motiv (Social): Stärka sociala band, få uppskattning och tillhöra en gemenskap.
4. Karriärrelaterade motiv (Career): Bygga erfarenhet, kunskap och nätverk för framtida yrkesliv.
5. Beskyddande motiv (Protective): Att hantera egna problem eller fly från stress eller skuld känslor.
6. Förbättrande motiv (Enhancement): Växa som person, stärka sin självkänsla och känna meningsfullhet.

VFI-instrumentet har testats inom många typer av volontär- och frivilligverksamhet, men sällan i försvarssammanhang. Vi tänker oss att VFI kan hjälpa oss att identifiera viktiga drivkrafter och funktioner som frivilligförsvaret representerar. I denna studie gör vi detta genom att undersöka hur representanter för FFO förstår sina medlemmars motivationsgrunder, samt hur de på olika sätt försöker möta dessa för att attrahera nya medlemmar. Flera översiktsartiklar som sammanställt tidigare resultat där VFI använts för att mäta motivation till just frivilligt arbete (volontärarbete) visar att värderingar och förståelse oftast är de starkaste motiven, medan karriärrelaterade motiv verkar vara mindre betydelsefulla.²⁹ Som vi ska se bekräftar vår studie dessa mönster i stort, men vi visar också hur meningsskapande och yttre faktorer – särskilt kopplade till det försämrade säkerhetsläget – verkar forma människors motiv för att engagera sig.

Disposition

I följande avsnitt diskuterar vi studiens metod, material och analysverktyg, för att därefter gå över till resultat och analys. Denna del inleds med resultaten från den enkät som genomfördes bland FFO inom ramen för studien, för att sedan gå över till det kommunikationsmaterial som vi analyserat. Vi avslutar med en diskussion av resultaten, studiens slutsatser och rekommendationer.

²⁸ Clary et al. 1998.

²⁹ Se exempelvis Chacón, F., Gutiérrez, G., Sauto, V., Vecina, M. L., & Pérez, A. (2017). Volunteer Functions Inventory: A systematic review. *Psicothema*, 29(3), 306–316; Zhou, S., & Kodama Muscente, K. (2023). Meta-analysis of Volunteer Motives Using the Volunteer Functions Inventory to Predict Volunteer Satisfaction, Commitment, and Behavior. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 52(5), 1331–1356.

Metod och material

Som nämnts ovan närmar vi oss frågan om motivation indirekt, med fokus på uppfattningar och meningsskapande bland de frivilliga försvarsorganisationerna och deras representanter. Studien omfattar alla 18 FFO i Sverige, och de sex kategorierna i VFI vägleder vår analytiska ansats (för en fullständig förteckning över organisationer, se Bilaga 1).

Sverige är ett användbart och belysande exempel på frivilligt försvarsengagemang och den bredare internationella trenden att engagera (delar eller hela) samhället i det nationella försvaret. Landets totalförsvar är starkt beroende av både reglerade och frivilliga mobiliseringsmetoder. Befintlig forskning har fokuserat på ett brett spektrum av historiska, organisatoriska, civil-militära, strategiska och genusrelaterade aspekter av det svenska totalförsvarets utveckling och logiker.³⁰ Med något undantag finns det dock en brist på kunskap om just frivilligt engagemang inom totalförsvaret i allmänhet, och om specifika frivilliga organisationer som FFO eller Hemvärnet i synnerhet.³¹

Som tidigare nämnts förstår vi engagemanget i FFO som ett uttryck för aktiv försvarsvilja; en individ har gjort ett val att engagera sig i en organisation vars arbete (direkt eller indirekt) stödjer det civila eller militära försvaret i Sverige. För att komma åt de faktorer som kan motivera sådant engagemang har vi anpassat de sex sammanhängande VFI-kategorierna för att passa vår explorativa studie och använt dem både för att konstruera enkätfrågor och som teman för analys av textbaserade data.

För det förstnämnda konstruerade vi en kort enkät med fyra frågor, varav en mäter inställning till påståenden om de 6 VFI-kategorierna med hjälp av en 5-gradig skala (från 1 = inte alls viktigt till 5 = mycket viktigt). Tre frågor var öppna frågor med fritextsvar som omfattade motivation och medlemstillströmning. För den kvantitativa delen har vi följt Strubel m.fl.³² som utvecklat en kort-version av VFI, med två påståenden per VFI-kategori, totalt alltså 12 (i stället för originalets 30). En sådan förkortning av undersökningen underlättar tillämpningen av instrumentet men kan såklart inte fånga alla nyanser eller variationer. För explorativa studier som denna är det dock användbart med en kortare version av VFI för att göra enkäten mindre omfattande men samtidigt få en överblick över data och identifiera frågor för vidare forskning. Tabellen nedan visar en

³⁰ Alvinus, A., & Hedlund, E. (2024). A colossus on clay feet? Mechanisms of inertia in civil-military collaboration within the context of Swedish total defense. *Defence Studies*, 24(4), 1–23; Angstrom, J., & Ljungkvist, K. (2023). Unpacking the varying strategic logics of total defence. *Journal of Strategic Studies*, 47(4), 1–25; Berndtsson, J. (2024). Hybrid threats and the “new” total defence. In O. J. Borch & T. Heier (Eds.), *Preparing for Hybrid Threats to Security: Collaborative Preparedness and Response* (pp. 150–164). Routledge; Berndtsson, J. (2025). Civilian-military collaboration and the re-invention of Swedish total defence. In G. F. Rongved (Ed.), *European Total Defence: Past, Present and Future*. (pp. 54–74). Routledge; Ericson, M., Svenbro, M., & Wester, M. (2022). Total defense as a happy object: gendering mobilization of civil defense in Sweden. *Critical Military Studies*, 9(4), 1–16; Wrangle, J. (2022). Entangled security logics: from the decision-makers’ discourses to the decision-takers’ interpretations of civil defence. *European Security*, 31(4), 576–596.

³¹ Se exempelvis Darin Mattsson m.fl. (2016); Malmström & Berndtsson (2025).

³² Strubel, I. T., Freund, S., & Güntert, S. T. (2024). Entwicklung und Validierung einer deutschen Kurzversion des Volunteer Functions Inventory (VFI). *Diagnostica*, 70(3), 101–112.

översikt över VFI-kategorier, definitioner och operationalisering i form av påståenden (items) i enkäten.

Tabell 1. VFI-kategorier, definitioner och påståenden

VFI-kategorier (motiv)	Definition	Påståenden i enkäten (items)
Värderingar	Engagemang för det allmännas bästa, altruistiska motiv	Det är viktigt att hjälpa andra. Man kan göra något för en sak som är viktig för en.
Förstående och kunskap	Förbättra kunskaper, färdigheter, förmågor	Att vara volontär ger dig ett nytt perspektiv på saker. Att vara volontär gör att man lär sig saker genom praktisk erfarenhet.
Sociala motiv	Stärka sociala relationer, passa in socialt, bli omtyckt	Människor man känner delar ett intresse för volontärarbete. Volontärarbete är en viktig aktivitet för dem du känner bäst.
Karriär-relaterade motiv	Få yrkesmässig erfarenhet, avancera professionellt	Att vara volontär kan hjälpa dig att få in en fot på en arbetsplats där du skulle vilja arbeta. Att vara volontär kan hjälpa dig att lyckas i ditt valda yrke.
Beskyddande motiv	Hantera eller undvika personliga problem	Att vara volontär hjälper en att komma över personliga problem. Att vara volontär är en bra flykt från dina egna problem.
Förbättrande motiv	Växa som person, stärka självförtroende	Att vara volontär får en att känna sig viktig. Att vara volontär förbättrar ens självkänsla.

Källa: Baserad på Strubel m.fl. 2024.

Kommentar: Påståenden sorterades slumpmässigt i enkäten. Översättningar till svenska av författarna.

För översättningen utgår vi från rapporter och undersökningar som använt instrumentet på svenska.³³ Formuleringarna justerades något för att anpassa dem till vårt forskningsfokus. De flesta studier som använder VFI-baserade enkäter riktar sig till individer (volontärer) och undersöker deras motiv, medan vår enkät skickades ut till organisationsrepresentanter som fick i uppgift att bedöma eller uppskatta medlemmars motiv. För detta ändamål använde vi mer allmänna formuleringar, till exempel "Det är viktigt att hjälpa andra" i stället för "Jag tycker det är viktigt att hjälpa andra."

De öppna frågorna fokuserade på medlemsutveckling, rekryteringsmöjligheter och utmaningar, respektive frågan om varför personer bör engagera sig i frivilligt försvarsarbete. Enkäten föregicks av ett inbjudningsbrev till samtliga 18 FFO, där de informerades om projektet och varje organisation ombads att låta en representant med insyn i medlemsfrågor svara på enkäten. Fältperioden för undersökningen var 3 februari till 7 mars 2025. Lysio Research (f.d. Enkätfabriken) fick i uppdrag att administrera undersökningen och de hade också hand om inbjudningar, påminnelser (18 februari och 4 mars) samt uppbyggnad och leverans av databas och kodbok. 15 av 18 organisationer besvarade enkäten.

Sammantaget genererade undersökningen data om majoriteten av FFO och gav en möjlighet att testa VFI-instrumentet i ett nytt sammanhang. För att komplettera enkäten

³³ Se exempelvis SOU 2015:96 Låt fler forma framtiden!: Forskarantologi. Bilaga till betänkande av 2014 års demokratiutredning; Biørn-Hansen, A. (2017). *The antecedents of volunteering: What drives volunteers and their will to help others?* Kandidatuppsats. Göteborgs universitet.

samlade vi också in data från organisationernas webbplatser, med fokus på rekryteringsmaterial och kommunikation till medlemmar. De flesta FFO har publicerat rekryteringsmaterial på sina webbplatser, men det finns variationer: vissa har tagit fram filmer och broschyrer medan andra ger relativt lite information om varför individer bör bli medlemmar. Totalt genererade denna del av datainsamlingen ytterligare ungefär 25 sidor text för analys.

Vi analyserade data i två steg, med början i den kvantitativa delen av enkäten. Här använde vi medelvärden för att rangordna betydelsen av de olika kategorierna. Efter att ha identifierat de vanligaste uppfattningarna om motivationsfaktorer bland FFO kunde vi fokusera på dessa när vi genomförde textanalysen. I den senare delen var vi framför allt intresserade av den betydelse som ges till de VFI-kategorier som fått högst medelvärde, och vi använde en huvudsakligen deduktiv variant av "tematisk analys", där de sex huvudkategorierna fungerade som fördefinierade huvudteman.³⁴

Inledningsvis kodades utdrag ur texterna separat, varefter dessa jämfördes för att säkerställa konsekvens och tillförlitlighet. Vi kodade textdata från undersökningen samt texter från FFO:s webbplatser, med särskilt fokus på återkommande teman som specificerade eller utvecklade motiven för ideellt engagemang. I analysen nedan ger vi en översikt över undersökningsresultaten samt framträdande citat från textkällorna för att besvara våra forskningsfrågor. Citat från fritextsvaren i enkäten är anonymiserade och anger endast enkät-ID (dessa är numrerade #ID14-#ID28). Citat från websidorna anger den aktuella organisationens namn samt en referens till webbadressen i en fotnot.³⁵

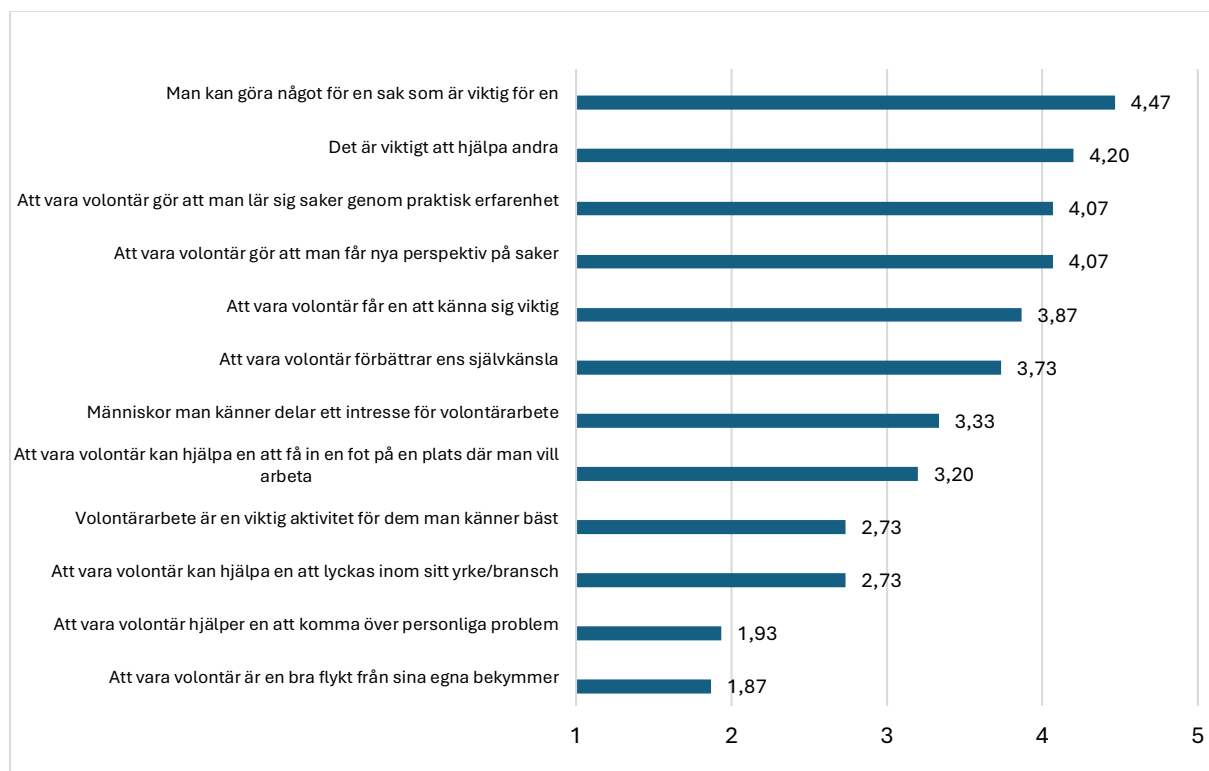
³⁴ Se exempelvis Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101.

³⁵ Projektet följer vidare de etiska riktlinjer för god forskningssed som tagits fram av Vetenskapsrådet (se Vetenskapsrådet (2024). *God forskningssed*. (ISBN: 978-91-89845-08-4), samt de regler för säker förvaring av data som tillämpas vid Göteborgs universitet.

Resultat och analys

Enkätsvaren (se Figur 1 nedan) visar att värderingar, som att göra något som känns viktigt för en eller att hjälpa andra, uppfattas som de starkaste skälen till frivilligt engagemang (medelvärde 4,20 respektive 4,47). Därefter följer förståelse- och kunskapsbaserade motiv, som att lära sig saker genom praktisk erfarenhet, eller få nya perspektiv på saker. Först därefter rankas motiv som har med personlig förbättring eller utveckling att göra. Beskyddande motiv som relaterar till hantering av personliga problem uppfattas generellt som de minst viktiga anledningarna till att personer väljer att bli medlemmar i FFO. Resultaten är i linje med tidigare forskning kring motiv till volontärarbete, där man också funnit att altruistiska eller sociala värderingar uppfattas vara de viktigaste motiven till engagemang.

Figur 1. Uppfattningar om motivation till frivilligt engagemang bland frivilliga försvarsorganisationer (medelvärden)

Källa: FFO-enkät, 2025

Kommentar: Frågan löd: 'Hur viktig är var och en av dessa möjliga anledningar till varför personer väljer att bli medlemmar?' Antal svarande =15 (av 18 FFO); figuren visar medelvärde för bedömd viktighet, där 1 = inte alls viktig och 5 = mycket viktig.

Det verkar således som att engagemang i FFO följer ett liknande mönster som för andra typer av frivilligt engagemang eller volontärarbete. Här är det viktigt att återigen understryka att vår undersökning är begränsad i att den endast visar uppfattningar eller uppskattningar bland representanter för FFO. För att få en rättvisande bild av vad som faktiskt motiverar individer att engagera sig måste man givetvis undersöka detta bland organisationernas medlemmar. Sådana undersökningar kan i sin tur jämföras med

resultaten ovan för att se hur individers eller medlemmars rapporterade motivationsgrunder sammanfaller med organisationernas uppskattningar.

Trots begränsningar ger resultaten av denna undersökning en indikation på vilka faktorer som kan påverka engagemang och det vi kallat aktiv försvarsvilja. För att få ytterligare insikt i motiv och hur organisationernas representanter resonerar kring dessa ställde vi öppna frågor i enkäten om förändringar i intresset för medlemskap och varför FFO-representanter anser individer bör engagera sig. Genom att svara på dessa frågor får representanterna möjlighet att utveckla och med egna ord beskriva vad som gör engagemang värdefullt eller viktigt. Svaren ska ses om ett komplement till mätningen av VFI-kategorierna där vi får ytterligare insikt i vilka betydelser som knyts till olika aspekter av frivilligt engagemang.

När det gäller frågan om tillströmning av nya medlemmar svarar de flesta (men inte alla) FFO att det skett en ökning under senare år. Händelser som pandemin, Rysslands annektering av Krimhalvön 2014, och framför allt den fullskaliga invasionen av Ukraina år 2022 lyfts fram som förklaringar till denna utveckling. Som exempel rapporterar Svenska Lottakåren en tillströmning av över 2 000 nya medlemmar under 2022 och att ökningen i intresse verkar hålla i sig under 2023 och 2024. Bland de FFO som rapporterar en markant ökning finns ofta organisationer vars verksamhet har en tydlig koppling till försvar och krisberedskap. Andra organisationer, vars verksamhet är mindre direkt kopplad till sådan verksamhet, rapporterar oftare mindre förändringar i medlemstillströmning, eller till och med en minskning. Någon organisation beskriver också en förändring i motivation hos nya medlemmar, där fler nya medlemmar än tidigare anses vilja ”bidra till samhällets bästa och Sveriges säkerhet” (#ID14).

Detta för oss då vidare till frågan om hur organisationernas representanter ser på frågan om varför individer *bör* engagera sig. I fritextsvaren framträder flera exempel på vad som anses vara viktiga värden eller värderingar, och som alltså relaterar till den kategori av som de över lag anser vara det starkaste motivet till engagemang. Bland de värderingsrelaterade aspekter som återkommer i textdata finns bland annat att ”göra skillnad”, ”ta ansvar som medborgare” och ”vara del av något större” eller ”demokrati” och ”frihet”. Dessa övergripande värderingar och idéer om medborgaransvar knyts ofta tydligt till frågor om upplevda hot mot landets säkerhet, men också till sammanhållning och beredskap i samhället. Två citat utvecklar detta på ett bra sätt:

Att engagera sig i en FFO är ett meningsfullt sätt att bidra till samhällets säkerhet och stärka Sveriges beredskap. Det ger även gemenskap, nätverk och ökad trygghet både

för en själv och samhället. Det är ett konkret sätt att göra skillnad och vara en del av något större. (#ID16)

För att aktivt bidra till Sveriges totalförsvar i kris och krig. (#ID18)

Som vi kan se i dessa uttalanden så knyts frågor om säkerhet och beredskap till både gemenskap och trygghet, att vara del av något större, samt att göra en insats för totalförsvaret i aktiv handling.

Utöver detta lyfts också frågor om kunskap, exempelvis att man som medlem ”får bra utbildning” eller ”utvecklar sina förmågor” (#ID20, #ID14). Återigen ska vi komma ihåg att de 18 FFO är en samling av organisationer med vitt skilda verksamheter. För individen kan kunskap och utbildning (oavsett verksamhet) utgöra viktiga delar i ett engagemang. Flera representanter lyfter också sociala aspekter av engagemang, som att ingå i en större gemenskap eller att knyta nya kontakter. Samtidigt är det tydligt att FFO ofta förstås som viktiga resurser för samhället i händelse av kris, och för totalförsvaret i stort:

Som omvärldsläget ser ut är detta [engagemang i FFO] en mycket viktig åtgärd för den som vill engagera sig i en väl strukturerad frivilligorganisation. Dessutom är det en möjlighet att kompetensutveckla sig även för samhällsstörningar i samhället som skogsbränder, stormar, översvämningar snöstormar mm. Det stärker både totalförsvaret och sin egen möjlighet att göra nytta i ett problematiskt säkerhetsläge. (#ID27)

Kriser och beredskap kräver många människor. Då behövs utbildade och övade frivilliga för att lösa uppgiften och bli en resurs för myndigheten/samhället. Ingen offentlig aktör har råd att ha ett stort antal anställda stående ’stand by’ i väntan på kriser. [...] FFO är ett bra sätt att nyttja en stark vilja att hjälpa hos befolkningen. (#ID17)

Dessa observationer ger uttryck för frivilligt engagemang som ett särskilt viktigt komplement för beredskap och totalförsvar, samtidigt som man pekar på nytta och behållning för individen. I detta sammanhang kan engagemang i FFO ses som ett uttryck för en sorts allmän ”vilja att hjälpa.” Som vi har sett finns dock flera överlappande och föränderliga motivationsgrunder och drivkrafter som formar och förändrar denna vilja. För att undvika förenklingar när vi diskuterar motiveringsgrunder till aktivt engagemang inom FFO, eller frågor om hur denna typ av aktiv försvarsvilja kan påverkas, bör vi hålla denna komplexitet i minnet, tillsammans med det faktum att organisationerna arbetar i olika delar av totalförsvaret och inom vitt skilda verksamheter.

När det gäller utmaningar med just rekrytering pekar flera organisationer på svårigheten att behålla medlemmar över tid och att bibehålla en hög grad av motivation för frivilligt arbete, samtidigt som det finns en ”konkurrens om engagemang” i människors vardag (#ID16). Här lyfts också frågor om oklara avtal och långa handläggningstider hos uppdragsgivare, samt svårigheter att erbjuda övningsverksamhet eller utbildning med begränsade resurser. Hur ser det då ut med organisationernas egen kommunikation till

blivande medlemmar, vilka motiv hålls fram och kan de ge oss ytterligare inblick i frågan om motivationsgrunder och engagemang?

Som nämnts ovan samlas FFO under Frivilliga försvarsorganisationernas samarbetskommitté (FOS). På sin websida tillhandahåller FOS förutom länkar till samtliga FFO också allmän information totalförsvaret och Nato, men även om ”frivilligförsvaret” inom tre huvudsakliga kategorier: militär, civil och ungdom. Under den övergripande rubriken ”Din insats behövs” sammanfattar man 5 punkter med ”ovärderlig erfarenhet” av engagemang:

- Du får kunskap, färdighet och personlig utveckling.
- Du stärker din förmåga att agera och gör en insats vid allvarliga händelser.
- Du bidrar genom att leda och organisera andra.
- Du arbetar tillsammans med andra och blir en del av gemenskapen inom en viktig verksamhet.
- Hjälper du andra, så stärker du också samhället och bidrar till lösningar vid allvarliga händelser.³⁶

I dessa punkter ligger fokus på flera motivationskategorier, även om tyngdpunkten i de tre första tydligt fokuserar på kunskap och färdigheter. Gemenskap, hjälpsamhet och engagemang i ett större sammanhang eller för ett större syfte återkommer också i de enskilda organisationernas kommunikationsmaterial, om än i olika grad och på olika sätt. Två exempel på detta resonemang finns hos Frivilliga Automobilkårernas Riksförbund och Frivilliga Radioorganisationen:

Vi är en del av Sveriges krisberedskap och totalförsvaret. Här får du utbildning och övning som ger dig förmåga att vara med om insatser när krisen är ett faktum. Välkommen att slå vakt om ett säkert Sverige!³⁷

Våra medlemmar går med i FRO [Frivilliga Radioorganisationen] för att göra skillnad. Genom att sprida kunskap om totalförsvaret, rekrytera och utbilda avtalspersonal till både civila och militära uppdrag, stärker vi Sveriges beredskap – i fred, kris och krig.³⁸

Här ser vi tydligt hur delaktighet i ett större sammanhang (ex. totalförsvaret) och bidrag till ett mer abstrakt högre syfte eller mål (ett säkert Sverige eller Sveriges beredskap) kopplas samman med mer konkreta möjligheter att få nya kunskaper (genom utbildning och övning) och att vara delaktig i organisationens arbete (sprida kunskap, rekrytera och utbilda avtalspersonal). Två ytterligare belysande exempel kommer från Svenska Lottakårens och Civilförsvarsförbundets kommunikationsmaterial:

Kvinnor med stark försvarsvilja: Totalförsvaret är en angelägenhet för alla oss som bor i Sverige. Vi kan alla vara delaktiga i att öka vårt samhälles motståndskraft i både vardag, kris och krig. Som lottas finns olika möjligheter för dig att göra skillnad.³⁹

³⁶ <https://frivilligforsvaret.se/>, åtkomst 17 november 2025.

³⁷ Frivilliga Automobilkårernas Riksförbund (FAK), via <https://fak.se/>, åtkomst 20251118

³⁸ Frivilliga Radioorganisationen (FRO), via <https://fro.se/om-fro/om-oss/>, åtkomst 20251118

³⁹ Svenska Lottakåren (SLK), via <https://www.svenskalottakaren.se/>, åtkomst 20251118

Medlemskapet i Civilförsvarförbundet ger möjlighet till personlig utveckling och utökad kompetens. Det är också ett uttryck för samhälleligt ansvarstagande: genom att hjälpa varandra hjälper vi oss själva.⁴⁰

I det första exemplet ser vi ett likande mönster, men också en explicit koppling till försvarsvilja. Civilförsvarförbundet nämner också kunskap eller kompetens, men lägger också till dimensionen ”personlig utveckling” som en följd av ansvarstagande och att göra något för ett högre syfte (att hjälpa andra och därmed oss själva). Förutom värderings- och kunskapsrelaterade motiv är det några organisationer som också relaterar till sociala och förbättrande motiv; genom frivilligt engagemang blir man del av ett socialt sammanhang där man kan knyta kontakter eller få nya vänner, få en meningsfull eller roligare fritid, att utvecklas som person, och arbetet beskrivs som givande och meningsfullt.⁴¹

I materialet framkommer också andra, understödjande teman eller motiv som inte finns med bland de 6 kategorierna i VFI-modellen. Exempel på detta är hur frivilliga beskrivs som en resurs för myndigheter, eller att situationen vi befinner oss i kräver engagemang. I andra fall görs mer explicita kopplingar till krig i vårt närområde och en osäker situation där många söker en (meningsfull) roll.⁴²

Sammantaget och föga förvånande ligger organisationernas kommunikations- och rekryteringsmaterial ofta i linje med de värderings- och kunskapsbaserade motiv som företrädare identifierat som viktiga. Förutom att förklara för potentiella och befintliga medlemmar vilka värderingar som organisationen särskilt understryker så lyfter man fram värdet i frivilligt engagemang, ofta i termer av ökad kompetens och erfarenhet.

Utifrån denna studies resultat kan vi inte uttala oss om huruvida kommunikationen har önskad effekt, eller vilken relativ inverkan andra, exempelvis externa faktorer har på engagemang i FFO. För att kunna besvara den typen av frågor skulle vi behöva studera organisationernas medlemmar mer ingående. Vi kan dock notera att förutom att binda samman övergripande motiv med sin specifika verksamhet så har de flesta FFO också aktiviteter som riktar sig till särskilda grupper i samhället, som till exempel unga eller kvinnor. Även här finns frågor för fortsatta studier om och hur exempelvis ålder eller kön formar motiv till aktivt engagemang. Utifrån vår undersökning kan vi konstatera att det finns ett genomgående mönster i hur FFO tänker och kommunicerar som också ligger i linje med tidigare studier av motiv till frivilligt arbete.

⁴⁰ Civilförsvarförbundet (SCF), via: <https://civil.se/om-oss/>, åtkomst 20251118

⁴¹ Se exempelvis Svenska röda korset (SRK), via: <https://www.rodakorset.se/>; Svenska Blå Stjärnan (SBS) via: <https://svenskablåstjarnan.se/om-oss/>; Civilförsvarförbundet (SCF), via: <https://civil.se/om-oss/>; Sveriges bilkårens riksförbund (Bilkåren) via: <https://bilkaren.se/>, åtkomst samtliga 20251118.

⁴² Försvarets Personaltjänstförbund (FPF) via: <https://personaltjanstforbundet.se/>, åtkomst 20251118.

Slutsatser och rekommendationer

Syftet med denna studie har varit att bidra med ny kunskap om FFO och deras roll i totalförsvaret med särskilt fokus på frågan om frivilligt engagemang och försvarsvilja. För att nå syftet har vi sökt svar på frågor om hur individers motivation till frivilligt försvarsarbete uppfattas bland organisationernas representanter, och hur FFO kommunicerar för att motivera personer att engagera sig i olika delar av totalförsvaret.

Vår utgångspunkt har varit att engagemang i FFO kan ses som en form av aktiv försvarsvilja som bidrar till samhällets beredskap och säkerhet. Frivilliga och ideella krafter är viktiga för ett fungerande och robust totalförsvaret, där individer och organisationer bidrar både till det militära och det civila försvaret.

När det gäller motivation till denna typ av engagemang visar vår studie att värderingar och frågor om kunskap och erfarenhet uppfattas som de viktigaste drivkrafterna. Värderingar omfattar både altruistiska motiv som att det är viktigt att hjälpa andra, särskilt i avseende att värna samhällets eller landets säkerhet och vår demokrati och frihet, men även möjligheten att bidra med och utveckla sin kompetens och lära sig nya färdigheter uppfattas som viktiga skäl till engagemang.

Samtidigt är det tydligt – både utifrån tidigare forskning och från denna studie – att motiv till frivilligt engagemang är en komplex fråga och att det ofta handlar om en kombination av värderingar, personlig utveckling, social gemenskap och känsla av meningsfullhet som i olika grad bidrar till individers engagemang. Vi kan se dessa sammansatta motiv både i hur organisationerna resonerar kring engagemang, och hur de kommunicerar för att attrahera nya medlemmar. Här finns givetvis möjligheter att utveckla eller använda andra teoretiska förklaringsmodeller till motivation och handling för att komma närmare förklaringar till individers aktiva försvarsengagemang.

Utöver de drivkrafter och motiv som diskuteras ovan är det tydligt att externa faktorer som det säkerhetspolitiska läget har haft en avsevärd effekt på engagemang – åtminstone i det kortare perspektivet. Den fullskaliga invasionen av Ukraina 2022 har uppenbart ökat intresset bland många individer att söka sig till frivilliga försvarsorganisationer. Alla FFO har dock inte upplevt samma tillströmning av nya medlemmar, och för de som fått många nya medlemmar är utmaningen tydlig: att behålla individer och att upprätthålla engagemang över tid. Detta arbete påverkas både av hur väl organisationerna lyckas möta nya medlemmars förväntningar, men också hur väl staten och myndigheterna (framför allt Försvarsmakten och MSB) kan skapa förutsättningar för organisationernas intensifierade arbete i en tid av expansion och återuppbyggnad av totalförsvaret.

I studien har vi konstaterat att kunskapen om frivilligt engagemang inom totalförsvaret är begränsad. För att bygga ett starkt frivilligförsvaret behövs mer kunskap om såväl motivation som trösklar och hinder för engagemang (tidsbrist, bristande kunskap om

frivilligt försvarsarbete, organisationskulturer etc.), men också fler studier av (aktiva) individers handlande. I ett nästa steg mot kunskapsutveckling skulle man med fördel undersöka motivation hos medlemmar i en eller flera FFO, dels för att se om organisationernas uppfattningar om motivationsgrunder stämmer med medlemmarnas, dels för att analysera motivationsgrunder i relation till andra variabler som exempelvis kön eller ålder. Här skulle man också kunna jämföra resultat med liknande studier inom andra frivilliga delar av totalförsvaret som exempelvis Hemvärnet.

Myndigheter som arbetar med utveckling av FFO-systemet har som målsättning att det frivilliga engagemanget i totalförsvaret ska öka. Detta kommer att kräva både mer kunskap om vad som formar frivilligt engagemang i frivilliga och ideella organisationer inom det civila och militära försvaret, men också tydlig samverkan och kommunikation mellan myndigheter och organisationer på olika nivåer. Med bättre kunskap om motiv till frivilligt försvarsarbete och aktiv försvarsvilja kan även kommunikationen kring nyttan med engagemang för både samhället och individen bli tydligare och i sin tur leda till att fler individer överväger att ställa upp med sin tid och sina kunskaper.

För organisationerna är utmaningen att både attrahera nya medlemmar och att behålla de medlemmar man redan har. För detta arbete krävs verksamhet och aktiviteter som ger realistiska förväntningar och som uppfattas som meningsfulla över tid. När organisationer utvecklar strategier för att rekrytera och behålla medlemmar är det också viktigt att undersöka hur underrepresenterade gruppers engagemang ser ut och vilka insatser som kan göras för att öka deras kunskap och inkludering.

Frivilligt försvarsengagemang utgör en central del av Sveriges samlade motståndskraft. Genom att förstå både drivkrafter och hinder kan samhället vidareutveckla en robust, inkluderande och långsiktigt hållbar struktur för frivilligt deltagande och aktiv försvarsvilja. För att nå dit behövs både kunskapsutveckling och tydliga strategier från såväl myndigheter som organisationer.

Referenser

- Alvinus, A., & Hedlund, E. (2024). *A colossus on clay feet? Mechanisms of inertia in civil-military collaboration within the context of Swedish total defense*. Defence Studies, 24(4), 1–23. <https://doi.org/10.1080/14702436.2024.2380887>
- Andžāns, M. (2021). *Multi-ethnic societies and willingness to defend one's own country: Russian-speakers in the Baltic states*. Lithuanian Annual Strategic Review, 19(1), 47–68. <https://doi.org/10.47459/lasr.2021.19.3>
- Andžāns, M., & Sprūds, A. (2020a). *Three-decade evolution of the willingness to defend one's own country: The case of the Baltic states*. Lithuanian Annual Strategic Review, 18(1), 195–220. <https://doi.org/10.47459/lasr.2020.18.9>
- Andžāns, M., & Sprūds, A. (2020b). *Willingness to defend one's own country and to resist in the Baltic states*. Security and Defence Quarterly, 30(3), 15–30. <https://doi.org/10.35467/sdq/124712>
- Andersson, H., & Wedebrand, C. (2024). *Försvarsvilja och gemenskap – om betydelsen av förtroende och demokrati för försvarsviljan* (FOI-R--5608--SE). Totalförsvarets forskningsinstitut.
- Angström, J., & Ljungkvist, K. (2023). *Unpacking the varying strategic logics of total defence*. Journal of Strategic Studies, 47(4), 1–25. <https://doi.org/10.1080/01402390.2023.2260958>.
- Aristotle. (2014). *Nicomachean Ethics* (R. Crisp, Trans.). Cambridge University Press. (Original work published ca. 350 BCE).
- Baum, M. A. (2002). *The constituent foundations of the rally-round-the-flag phenomenon*. International Studies Quarterly, 46(2), 263–298.
- Berndtsson, J. (2024). Hybrid threats and the “new” total defence. I O. J. Borch & T. Heier (Red.), *Preparing for hybrid threats to security: Collaborative preparedness and response* (s. 150–164). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781032617916-13>
- Berndtsson, J. (2025). Civilian-military collaboration and the re-invention of Swedish total defence. I G. F. Rongved (Red.), *European total defence: Past, present and future* (s. 54–74). Routledge.
- Berndtsson, J., Bjereld, U., & Ydén, K. (2025). Mellan krig och fred? Sverige, svenskarna och försvaret. I B. Rönnerstrand, A. Carlander, P. Öhberg, & A. Bergström (Red.), *I rörelse* (s. 131–143). SOM-institutet.
- Berzins, J. (2025). *Ukraine and the willingness to fight for one's country*. Journal of Contemporary European Studies, 1–15. <https://doi.org/10.1080/14782804.2025.2503945>
- Biørn-Hansen, A. (2017). *The antecedents of volunteering: What drives volunteers and their will to help others?* (Doktorsavhandling). University of Gothenburg.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). *Using thematic analysis in psychology*. Qualitative Research in Psychology, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Bukkvoll, T., & Steder, F. B. (2024). *War and the willingness to resist and fight in Ukraine*. Problems of Post-Communism, 71(3), 245–258. <https://doi.org/10.1080/10758216.2023.2277767>
- Chacón, F., Gutiérrez, G., Sauto, V., Vecina, M. L., & Pérez, A. (2017). *Volunteer Functions Inventory: A systematic review*. Psicothema, 29(3), 306–316. <https://doi.org/10.7334/psicothema2016.371>

- Clary, E. G., & Snyder, M. (1999). *The motivations to volunteer: Theoretical and practical considerations*. *Current Directions in Psychological Science*, 8(5), 156–159.
- Clary, E. G., Snyder, M., Ridge, R. D., Copeland, J., Stukas, A. A., Haugen, J., & Miene, P. (1998). *Understanding and assessing the motivations of volunteers: A functional approach*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(6), 1516–1530.
- Clary, E. G., Snyder, M., Ridge, R. D., Miene, P. K., & Haugen, J. A. (1994). *Matching messages to motives in persuasion: A functional approach to promoting volunteerism*. *Journal of Applied Social Psychology*, 24(13), 1129–1146.
- Darin Mattsson, K., Lindgren, F., & Johansson, J. (2016). *Frivilligmedverkan i samhällets beredskap för kris och krig* (FOI-R--4295--SE). Totalförsvarets forskningsinstitut.
- Ericson, M., Svenbro, M., & Wester, M. (2022). *Total defense as a happy object: Gendering mobilization of civil defense in Sweden*. *Critical Military Studies*, 9(4), 1–16. <https://doi.org/10.1080/23337486.2022.2156837>
- Förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet. (1994). <https://beta.rkrattsbaser.gov.se/sfs/item?bet=1994%3A524>
- Förordning (1994:523) om förmåner till frivilliga. (1994). https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-1994523-om-formaner-till-frivilliga_sfs-1994-523/
- Friede, A. M. (2025). “Security, first of all, begins at home”: How Finland, Latvia, and Germany prepare “ordinary people” for crises. *European Policy Analysis*, 11(1), 114–137. <https://doi.org/10.1002/epa2.1229>
- Häkkinen, T., & Kaarkoski, M. (2024). *Willingness to defend and foreign policy in Sweden and Finland from the early Cold War period to the 2010s*. *Scandinavian Journal of History*, 49(2), 1–20. <https://doi.org/10.1080/03468755.2023.2289664>
- Inglehart, R. F., Puranen, B., & Welzel, C. (2015). *Declining willingness to fight for one’s country: The individual-level basis of the long peace*. *Journal of Peace Research*, 52(4), 418–434.
- Jakobsen, J., & Jakobsen, T. G. (2019). *Tripwires and free-riders: Do forward-deployed U.S. troops reduce the willingness of host-country citizens to fight for their country?* *Contemporary Security Policy*, 40(2), 135–164. <https://doi.org/10.1080/13523260.2018.1492066>
- Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt. (1994).
- Larsson, O. L. (2021). *The connections between crisis and war preparedness in Sweden*. *Security Dialogue*, 52(4), 306–324. <https://doi.org/10.1177/0967010620936849>
- Ljungkvist, K. (2024). *The military-strategic rationality of hybrid warfare: Everyday total defence under strategic non-peace in the case of Sweden*. *European Journal of International Security*, 9(4), 533–552. <https://doi.org/10.1017/eis.2024.18>
- Malmström, J., & Berndtsson, J. (2025). Constructing “society’s soldiers”: Identity work, (total) defence willingness and the Swedish Home Guard. *Scandinavian Journal of Military Studies*, 8(1), 1–16.
- Myndigheten för psykologiskt försvar, & Attityd i Karlstad AB. (2025). *Opinioner 2024*. <https://mpf.se/publikationer/publikationer/2025-01-15-opinioner-2024>
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. (2020). *Översyn av de frivilliga försvarsorganisationernas roll i totalförsvaret*.
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. (2018). *Frivilliga försvarsorganisationer – förstärkning för myndigheter och kommuner* (MSB1201).

- Omoto, A. M., & Snyder, M. (1995). *Sustained helping without obligation*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(4), 671–686.
<https://doi.org/10.1037/0022-3514.68.4.671>
- Pankiv, O., Onyshchuk, O., & Stebelska, O. (2023). *Military volunteering as a unique experience and ethical practice*. *Trames*, 27(2), 175–188.
- Persson, T., & Widmalm, S. (2023). *Upon entering NATO: Explaining defence willingness among Swedes*. *European Security*, 33(4).
<https://doi.org/10.1080/09662839.2023.2294078>
- Reznik, O. (2023). *The willingness of Ukrainians to fight for their own country on the eve of the 2022 Russian invasion*. *Post-Soviet Affairs*, 39(5), 329–346.
<https://doi.org/10.1080/1060586X.2023.2221592>
- Rostoks, T., & Mierīņa, I. (2024). *NATO's reassurance and the willingness to defend one's country: Survey evidence from Latvia*. *European Security*.
<https://doi.org/10.1080/09662839.2024.2434087>
- Rongved, G. F. (Red.). (2025). *European total defence: Past, present, and future*. Routledge.
- Sonne, P., Khurshudyan, I., Morgunov, S., & Khudov, K. (2022, August 24). *Battle for Kyiv: Ukrainian valor, Russian blunders combined to save the capital*. *The Washington Post*.
- Sorg, A., Wagner, W., & Onderco, M. (2025). *Fighting for their country: How proximate conflict shapes citizens' attitudes*. *European Journal of International Security*.
<https://doi.org/10.1017/eis.2025.12>
- SOU 1992:132. (1992). *Frivillig verksamhet för totalförsvaret*.
- SOU 1997:70. (1997). *Totalförsvaret och frivilligorganisationerna: uppdrag, stöd och ersättning*.
- SOU 2008:101. (2008). *Ny inriktning av frivillig beredskapsverksamhet*.
- SOU 2015:96. (2015). *Låt fler forma framtiden!: Forskarantologi*.
- SOU 2022:57. (2022). *Stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap*.
- Steckler, J. (2023, August 2). *Why Ukraine's civilian volunteers are the unsung heroes of the war*. *TIME*.
- Strubel, I. T., Freund, S., & Güntert, S. T. (2024). *Entwicklung und Validierung einer deutschen Kurzversion des Volunteer Functions Inventory (VFI)*. *Diagnostica*, 70(3), 101–112. <https://doi.org/10.1026/0012-1924/a000328>
- Sundberg, R., & Gustavsson, G. (2025). *Defending the national identity: Exploring the links between a multidimensional national identity concept and the willingness to defend one's country*. *European Security*.
<https://doi.org/10.1080/09662839.2025.2540091>
- Sveriges regering. (2020). *Totalförsvaret 2021–2025* (Prop. 2020/21:30).
- Sveriges regering. (2024). *Totalförsvaret 2025–2030* (Prop. 2024/25:34).
- Vecina, M. L., & Marzana, D. (2019). *Motivations for volunteering: Do motivation questionnaires measure what actually drives volunteers?* *TPM – Testing, Psychometrics, Methodology in Applied Psychology*, 26(4), 573–587.
- Wedebrand, C., & Jonsson, D. K. (2021). *Försvarsvilja i teori och praktik* (FOI-R--5155--SE). Totalförsvarets forskningsinstitut.
- Widmaier, W. W., Blyth, M., & Seabrooke, L. (2007). *Exogenous shocks or endogenous constructions? The meanings of wars and crises*. *International Studies Quarterly*, 51(4), 747–759.

- Widmalm, S., & Persson, T. (2025). *Medborgarundersökning 2025*. MPF Skriftserie 10/2025.
- Wrange, J. (2022). *Entangled security logics: From the decision-makers' discourses to the decision-takers' interpretations of civil defence*. *European Security*, 31(4), 576–596.
- Zhou, S., & Kodama Muscente, K. (2023). *Meta-analysis of volunteer motives using the Volunteer Functions Inventory to predict volunteer satisfaction, commitment, and behavior*. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 52(5), 1331–1356.

Bilaga 1: Förteckning över frivilliga försvarsorganisationer i Sverige

1. Svenska försvarsutbildningsförbundet (Försvarsutbildarna)
2. Insatsingenjörernas riksförbund (IIR)
3. Flygvapenfrivilligas riksförbund (FVRF)
4. Frivilliga automobilkårens riksförbund (FAK)
5. Frivilliga flygkåren (FFK)
6. Frivilliga motorcykelkårens riksförbund (FMCK)
7. Frivilliga radioorganisationen (FRO)
8. Försvarets personaltjänstförbund (FPF)
9. Svenska blå stjärnan (SBS)
10. Föreningen svenska Röda Korset i fråga om medverkan i totalförsvarets sjukvård och i verksamheten för civilbefolkningens skydd i krig (SRK)
11. Riksförbundet Sveriges lottakårer (SLK)
12. Sjövärnsskårens riksförbund (SVK RF)
13. Svenska brukshundklubben (SBK)
14. Svenska fallskärmsförbundet (SFF)
15. Svenska pistolskytteförbundet (SPSF)
16. Svenska skyttesportförbundet (SvSF)
17. Sveriges civilförsvarsförbund (Civilförsvarsförbundet)
18. Sveriges bilkårens riksförbund (Bilkåren)

Källor: Frivilligförsvaret.se; SOU 2025:6, s. 147-148

Medverkande forskare

Projektledare och ansvarig forskare för studien är professor **Joakim Berndtsson** vid Institutionen för globala studier, Göteborgs universitet. Berndtsson arbetar sedan flera år med olika projekt inom fältet försvarsforskning, bland annat leder han för närvarande ett projekt om civil-militär samverkan i totalförsvar i Skandinavien ([länk](#)). Han har också arbetat med frågor om försvarsopinion i samarbete med SOM-institutet vid Göteborgs universitet. Berndtsson är även anställd som forskare genom Stiftelsen IMIT och arbetar inom Centrum för studier av militär och samhälle, CSMS ([länk](#)).

Medverkar i projektet gör även **Alexandra M. Friede**, Fil Dr i statsvetenskap vid Helmut-Schmidt-Universität, Universität der Bundeswehr, Hamburg, Tyskland. Friedes forskning undersöker bland annat kopplingen mellan försvarsorganisationer och den bredare befolkningen, bland annat genom frivilligengagemang och rekrytering till olika typer av organisationer ([länk](#)). Friede har i tidigare studier analyserat exempelvis försvarspolitik i Östersjöregionen och hur länder kring Östersjön, däribland Sverige, har informerat befolkningen om risker och ansvar kring krisberedskap sedan den ryska invasionen av Ukraina.